
TOPLUMSAL GERİLEMENİN SEBEBİ, EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNTEMİNDE ARANMALIDIR *

*

M. Şemseddin Günaltay**

Yayına Haz. ve Sadeleştiren: Mustafa Gündüz*

Sosyal ilimler temel prensiplerini eğitim programlarından alır. Milletlerin toplumsal şekil ve düzenleri eğitim tarzlarının bir neticesidir. Hayat mücadelesinde başarılı olan milletlerin başarı sebeplerini araştırırken, bu hakikati ortaya koyarak eğitim ve öğretim yöntemlerinde takip ettikleri usûlleri göz önüne tutmak gerekir.

Her millet takip edilen eğitim öğretim yöntemi ile ya yükselir ya da geriler. Batı toplumlarının yükselmesi ve bizim duraklamamız, o mesut diyar-

---

* M. Şemseddin, İçtimâî İnhitâtın Sebebinin Usûl-i Terbiyede Aramalıdır, *Sebilü'r-Reşad*, 3 Temmuz 1330, C. 12, S. 305, s. 329-331.

Editörün Notu: Eğitim açısından hiçbir orijinal tespit içermeyen bu eski metni sadeleştirerek Latin harfleriyle yayınlama düşüncesi sanıyorum bir açıklamaya muhtaç: Osmanlının son demlerinde ve Cumhuriyet döneminde önemli bir yer etmiş bir düşünürün, Batılı tarzda eğitimi nasıl algıladığını veya daha doğrusu Batıyı her yönüyle gözünde büyütmesini göstermesi açısından örnek bir metin.

** Eski Başbakan ve İlim adamı

* Doktora öğrencisi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara Üniversitesi.

larda takip edilen eğitim öğretim yöntemi ile Doğu'da tatbik olunan tarz arasındaki farktan ileri geldiğini inkar etmek mümkün değildir.

Bu iki eğitim tarzının neticelerini anlamak için derin ve uzun süreli araştırmalara ihtiyaç yoktur. Yüksek eğitimini bitiren bir İngiliz genci ile bir İslâm gencine, hangi mesleği seçeceklerine dair sorulacak bir tek soru, bu farkın anlaşılmasına pek iyi bir vesile olabilir.

Bir İngiliz genci, bireysel yeteneklerinin ve kabiliyetlerinin gelişmesine daha müsâit olan meslekleri birer birer sayabilirken, İslâm gencinin ağzından birilerinin koruması altında yapılabilecek mesleklerin isimleri iştilir. İngiliz genci sömürge ülkelerinden birine giderek orada hayatın her türlü sıkıntısına göğüs germek sureti ile ve sırf kendi gayret ve azmi ile para kazanma ve zengin olma planlarını düşünürken, İslâm genci kendisini memuriyete götüreceği her hangi bir okula girebilmek için yardımcı ve koruyucu aramakla meşgul olur.

Çünkü İngiliz aile ve okullarında tatbik edilen usûl, kişinin şahsına itimat eder, hayatın zorlukları ile pençeleşmekte yılmaz, belki de zevk alır, azimli ve dayanıklı insanlar yetiştirir. Oysa bizim okullarımızda tatbik edilen yöntemlerle; başkalarının yardımına ve güvencesine muhtaç, korkak, azim ve teşebbüsten mahrum, koruma ve kollama altında yaşamaya meyilli fertler yetiştirilir!...

Okul işleri ile yakından temâsım olduğu cihetle, her sene yüksek öğrenimine devam eden gençlere hangi mesleği seçeceklerini sormak genel bir alışkanlığımdır. Şimdiye kadar bu gençlerden serbest mesleklerden birini tercih eden tek bir fert görmek nasip olmadı. Hepsinin yegâne emeli bir memuriyete girebilmekten ibaret!...

En zeki ve en yetenekli gençlerin devlet kapılarından birine kapılanmayı, veya memur yetiştiren yüksek okullardan birine girmeyi temel amaç haline getirmesi bir memleketin ekonomik hayatı için ne müthiş bir darbedir! Bizde sanat ve ticareti seçenler, her sene sıruftan dönen ve nihayet okuldan atılan ya da kovulan tembel, noksan zekalı gençler ile memur yetiştiren okullardan hiçbirine girmeyi başaramamış âcizler sınıfından görülmektedir.

İmtihanlarda başarılı olanlara gelince, zavallılar bir memuriyete aday olduklarını düşünerek kendilerini dünyanın en mutlu insanı sayıyorlar, serbest mesleklerden birini seçmeyi ise büyük bir aşağılanma sayıyorlar.

Bunlar için memuriyet adaylığından mahrumiyet, hayatın temel amacının yok olması demektir... Çünkü serbest mesleklerden birini seçerek, hayatlarını kazanabilmek kendilerince imkansız ya da boş bir şeydir. Aile ve

okullarda verilen terbiye ile bu bedbaht gençlere, serbest mesleklerde başarılarını temin eden şahsî teşebbüs, azim ve kararlılık kendine güvenme gibi meziyetler kazandırılmamıştır.

Eğitimini bu şekilde tamamlayan böyle bir genç, devlet memuriyetine giremeyeceğine emin olduğu gün, kendini mahvolmuş saymaktadır. Çünkü kendi çalışması ile hayatını kazanabileceğine mümkün değil ihtimal veremez!...

Pek çok köylü çocukları biliyorum ki, okuldan çıktıktan sonra aldıkları terbiyenin neticesi olarak babalarının köyüne, tarlasına, hatta şahsına nefret eder bir gözle bakmaktan kendilerini alamıyorlar.

Yüksek eğitim şöyle dursun, orta ve lise okullarını bitiren bir çiftçi çocuğu babasının tarlasına dönmeyi kendisi için büyük bir aşağılanma sayıyor. İki yüz kuruş maaşla-bir kaleme girebilmek sevdasıyla ötede beride sürünmekten, binlerce el, etek öpmekten zevk alıyor!

Çünkü okulda gördükleri tahsil, aldıkları terbiye onları çiftçilik hayatından nefret ettirmiştir!...

İlerlemiş Batı toplumları ile geri kalmış Doğu toplumları arasında derin boşluk, her iki kıtadaki eğitim sisteminin bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Batı'da her şahıs başlı başına bir 'insan'dır. Herkes kendi geleceğine ve kendi hayatına hâkim olduğu kanaatiyle büyümüştür. Ailesinden, dostlarından, hükümetinden mensup olduğu sosyal çevreden bir yardım ve destek beklemez. Her hususta yalnız şahsına güvenir. Her şeyde ancak teşebbüs ve kendi çalışması ile başarı kazanmaya gayret eder. Hayatın müşkülâtı karşısında acizlik ve düşkünlük göstermez. Aldığı tahsil ve terbiye onu yılmaz ve usanmaz, pratik bir adam yapmıştır.

Halbuki bir Şarklı, hiçbir vakit şahsi teşebbüsüne, kendi gayretine ve çalışmasına güvenemez. O daima korunmaya ve yardım edilmeye muhtaçtır. Ailesinin, dostlarının, hükümetinin yardımı ve koruması olmadıkça yaşayabileceğine, başarı kazanabileceğine ihtimal veremez. Yirmi yaşına kadar ailesinin yardımına ve korumasına muhtaç olan, genç, ondan sonra da hükümet memuriyetine göz diker. Ufak ve ehemmiyetsiz bir memuriyet elde edebilmek maksadıyla kapı kapı dolaşır. Ufak da olsa bir mevkie gelebilmek için yüz sürülmedik etek, çalınmadık kapı kalmaz!. Bir Şarklı hayatı müddetince, korunmaya ve yardım almaya muhtaç olarak yaşar. Hükümet ve sosyal çevrenin yardımı olmaksızın bir iş yapılabilmesine akıl erdiremez!

Doğu ile Batı toplumları arasındaki boşluğu doldurmak, diğer bir ifade ile milletimize bir ilerleme ve gelişme yolu açmak için şimdiye kadar takip

ve tatbik edilen eğitim ve öğretim yöntemlerini değiştirmekten başka çare yoktur. Fakat eğitim öğretim yöntemini değiştirmek demek bir toplumsal inkılâbın ve sosyal değişimin esaslarını kurmak demektir. Toplumsal inkılâbın temeli ise aile teşkilâtıdır!

Aile teşkilâtı o suretle olmalıdır ki, fertlerin her biri yalnız endi gayret ve başarılarına dayansın ve kendine güvensin. İlerleme ve yükselme kuvvetlerini kendi nefsinde arasın.. Milletimizde hüküm süren ümitsizlik ve karamsarlığın temelleri de acaba aile ve sosyal çevrenin oluşum şekli ile alakadar değil midir?

Doğu, hakiki ümitsizlik ve karamsarlığın kötü ve meşhur bir örneğini meydana getirmektedir. Şiirlerimizde, musikimizde hatta eğlencelerimizde (!) gizli ve paslı bir ümitsizliğin, karamsarlığın izlerini hissetmemek mümkün değildir. Edebiyatımız, uzun zamanlardan beri hazin bir mâtemin sahneleri ve örnekleri ile doludur.

Şairlerimiz hayatın acılığından acı acı ne kadar şikâyet etmişlerse musikişinaslarımız da bestelerine o nispette gam ve keder içeren bir ahenk vermişlerdir. Toplumsal hayatımızı tasvir için söylenen:

Bizim diyarda her şey güler iken ağlar

mısrası hakikate ne kadar uyum göstermektedir!...

Dünyadan nefret, hayattan şikâyet etmek için, hayatın müthiş belâ ve musibetlerine uğramak icâp eder. Halbuki zamanın zorluk ve müşkülâtı, çalışmayanları, bireysel teşebbüsü olmayanları azmi, kararlılığı ve dayanıklılığı bulunmayanları kötü bir şekilde sarsar.

Hayata sadece tevekkül ederek bağlananların vücutları derin bir uyuşukluğa yakalanır. İşte bu durum, insanı hayattan usandıracak en büyük bir sebeptir.

Biz, eğer yaşamak istiyorsak, başka bir âleme girmeye mecburuz. Yeni bir âleme girmek için de eğitim öğretim yöntemimizi, şu çürük ve işlemeyen neredede ise iflâs etmiş olan toplumsal yaşantımızın esaslarını esasından değiştirmekten başka çare yoktur. Hayatını ve geleceğini ailesinden, hükümetten bekleyen, şahsi teşebbüsü, azmi ve çalışma irâdesi olmayan bir nesil ile gelecek kurtarılamaz.

Hayatını yalnız kendi gayret ve çalışmasından bekleyecek, geleceğe ümitli ve parlak gözlerle bakacak dinç ve azimli bir nesle muhtacız. Gelecek nesillere vereceğimiz terbiyede yalnız kişi (birey) düşünülmelidir. Ona her türlü durum ve ihtimallere karşı, başarı sağlayacak meleke ve kâbiliyetler sağlanabilirse, işte aranılan böyle bir nesil yetiştirilmiş olur.

Kuzey Amerika ve İngiltere’de takip edilen eğitim öğretim yöntemlerin tatbiki bizim için ne kadar faydalı olabilir?! Bizde yirmi yaşına giren bir genç, hâla çocuk olarak görülür. Anne babası kendisine çocuk olarak bakar. Sosyal çevresi de aynı gözle bakarak onu çocuk sayar. Durum böyle olunca da çocuk sürekli korunma hissi içinde olur.

Kendilerini on üç yaşındaki bir İngiliz çocuğu kadar bile ifade etmede başarılı olamayan yirmilik gençlerimizin az olduklarını iddia edersek fazla iyimser davranmış oluruz.

İngilizler küçük yaştan itibaren çocuklarını hür bir insan muamelesi yaparak büyütür. Onları ana babalarını yardımları olmaksızın hayat mücadelesine alıştırmaya ve bunda başarılı olmaya alıştıırırlar.

Çocukları gelecek için yetiştirmek, geleceğin azsızın, beklenmeden gelebilecek güçlüklerine, zorluklarına karşı dayanıklı olabilmek ve onlara karşı koyabilmek için fikren, bedenen zinde gençler hazırlamak, İngilizlerin en birinci hedefleridir.

Ana kucağından itibaren bu şartlar içinde büyüyen bir İngiliz genci, geleceğini kazanabilmek için hiçbir zaman ailesinin yardımına ve korumasına ihtiyaç duymaz. Avrupa’nın kuzey-batısından kalkarak, yalnız başına, Asya’nın öbür ucuna, Afrika’nın güneyine, Avusturya ve Amerika’nın uzak muntikalarına koşan İngiliz gençlerinin beceri, cesaret ve başarılı olmalarının temel sebeplerini kendilerine verilen ruh ve eğitimde aramak gerekir.